

Margrethe 1. og Kalmarunionen

Hvilket klassetrin?

3. - 4. klasse	X
5. - 6. klasse	
7. - 9. klasse	

Forløbets omfang?

Kort forløb (1-4 lektioner)	
Mellemlangt forløb (5-8 lektioner)	X
Langt forløb (9+ lektioner)	

NB! 1 lektion = 45 min.

Hvilke kompetenceområder dækker forløbet?

Det lokale, regionale og globale	
Familie og fællesskaber	
Historiekanon	X
Historisk bevidsthed	X
Historiske fortællinger	
Historiske problemstillinger	
Historiske problemstillinger og løsningsforslag	
Historiske scenarier	X
Historiske spor	
Kildeanalyse	
Konstruktion og historiske fortællinger	
Kronologi	
Kronologi, brud og kontinuitet	
Livsgrundlag og produktion	
Principper for overblik	
Samfund	X
Sprog og skriftsprog	

Indeholder forløbet følgende elementer?

Inddrager bevægelse	X
Tværfagligt forløb	
Uden for skolen	

Margrethe 1. og Kalmarunionen

Problemstilling

Hvilken rolle spillede Margrethe 1. for Kalmarunionen?

Præsentation og begrundelse

Forløbet har til formål, igennem indlevelse, at give eleverne mulighed for at forstå, hvordan Kalmarunionen opstod. I sig selv er det en ret kompliceret række af begivenheder, der fører til Kalmarunionens oprettelse, men her er dette forsimplet i en form, som eleverne på mellemtrinnet kan forholde sig til.

Kalmarunionen som kanonpunkt er særligt interessant, fordi det er det eneste kanonpunkt, der har en kvinde i centrum for begivenheden. Denne vinkel åbnes forløbet med og alt afhængigt af, hvad eleverne ellers tidligere har arbejdet med, kan I måske selv lave referencer til disse. Ønsker man at arbejde mere personer i kanonen på mellemtrinnet anbefales forløbet "Seje gutter i kanonen", som også ligger frit tilgængeligt på historiekanon.com.

Omdrejningspunktet i forløbet er Margrethe 1. og hendes vej mod skabelsen af et forenet Norden under den danske krone. Men samtidigt åbner forløbet også op for en forståelse for, hvorfor Grønland og Færøerne, men ikke Norge og Island, i dag er en del af Danmark. Det er en spændende fortælling om en kvinde, der på trods af uheld, død og en mandsdomineret verden formåede at fungere som regent i nordisk histories største rige.

Forløbet er afprøvet på 3. årgang på Thyregod skole og forfatterens bemærkninger og erfaringer kan læses og inddrages i forløbet.

Forløbet er udarbejdet af Tanja Andersen.

Kompetenceområde/-mål

Kronologi og sammenhæng

Eleven kan relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv

- Samfund
- Historiekanon

Historiebrug

Eleven kan fortælle om, hvordan mennesker er påvirket af og bruger historie.

- Historiske scenarier
- Historisk bevidsthed

Materialer

Kjær, Sidse: Den danske historiekanon, SorrySister 2020.

www.historiekanon.com

Andersen, Tanja: Manus – Kalmarunionen, 2020 (bilag 1)

Andersen, Tanja: Sneboldkamp, 2020 (Bilag 2)

Margrethe 1. og Kalmarunionen

Lektionsplan				
Modul	Indholdsmæssigt fokus	Færdighedsmål	Læringsmål	Undervisningsaktivitet
1 (2/3 lektioner)	Introduktion til Margrethe 1. og hendes unikke magtposition i middelalderen	Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Samtale om forskellen på mænd og kvinders roller i historien 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tal på klassen om de kendte og kvinder med magt, som de kender fx statsministeren, dronning Margrethe 2, Moder Theresa eller hvad der nu falder eleverne ind. Skriv deres navne op på tavlen. Tal evt. også om, om dem de nævner er "historiske" eller om de er samtidige. ▪ Tal nu om de kendte mænd med magt, som de kender og skriv nogle af dem ned (det forventes, at de kan lave en meget lang liste her) ▪ Tal på klassen om årsagerne til, at det er sværere at finde historiske kvinder med magt end ditto mænd. ▪ Lad eleverne komme med bud på, hvorfor det ender med, at en kvinde får magten i hele Norden i middelalderen. ▪ Eleverne ser filmen "Kalmarunionen" på historiekanon.com ▪ Lad eleverne besvare det forrige spørgsmål igen.
2 (1/3 lektioner)	Forforståelse for geografiske forhold og persongalleriet.	Eleven kan beskrive ændringer i magtforhold og samfundsstrukturer over tid.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identificere de nordiske landes flag ▪ Redegør for karakternes indbyrdes forhold 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Præsenter eleverne for de 7 flag, som er en del af rekvisitterne i skuespillet. Tal om: <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke flag kender de? - Hvorfor spiller de en rolle i denne historie om Margrethe 1.? Du kan med fordel vise dem et kort over de 7 landes nutidige placering. ▪ Præsenter eleverne for de 6 personer i skuespillet. Forklar overfladisk hvem de er, og hvordan de indbyrdes er forbundet til hinanden.
3 (½ lektioner)	Kende den narrative fortælling	Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Afkode manus og identificere ord, de ikke kender eller ikke forstår 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne får udleveret manus og inddeles i læsegrupper af 4-5 elever i hver gruppe. De læser på skift manus igennem uden at fordele roller. ▪ Alle ord de ikke kender eller forstår, skal de skrive ned
4 (½ lektioner)	Undersøge den narrative fortælling	Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier. Eleven kan forklare, hvorledes de og andre er historieskabte og skaber historie.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Redegøre for den centrale forståelse af Kalmarunionen ▪ Reflektere over hvorfor Kalmarunionen opstod og hvorfor den blev opløst 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tal sammen på klassen om manus: <ul style="list-style-type: none"> - Var der ord I ikke forstod? - Hvem er de 6 personer? - Hvordan er de indbyrdes forbundet? - Hvilke flag hører til hvilket af de tre lande? - Hvad er kalmarunionen? - Hvorfor er Grønland og Færøerne en del af Danmark i dag?

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Forklare hvorfor Margrethe 1. fik så meget magt på trods af hendes køn 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvorfor er Island ikke en del af Danmark i dag? - Hvorfor forsvandt Kalmarunionen? - Hvornår mistede Danmark Norge? - Hvorfor endte Margrethe med at have så meget magt? (spørgsmålet er en gentagelse fra modul 1, men kan forhåbentligt besvares endnu mere nuanceret nu)
5 (3-4 lektioner)		Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier.	<p>Eleven kan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Skabe et historiske scenarier baseret på manus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne skal have lidt basal viden om manus som teksttype og evt. lidt dramatræning. Se "Øvrige gode råd og bemærkninger" for inspiration. ▪ Eleverne skal nu fordeles ud på roller. Se "Øvrige gode råd og bemærkninger". Vær OBS på at der er meget stor forskel på rollerne og dermed kravene til den enkelte elev. ▪ Læreren bevæger sig mellem grupperne og er en del af deres gennemlæsninger og kan løbende give feedback. I første omgang skal de 6 roller have styr på deres replikker. Senere kan man tilføje skuespil og rekvisitter. ▪ Fremførelse af skuespillet fx i større plenum på mellemtrinnet, besøg i 2. klasse, i forbindelse med forældrearrangement, skolefest eller blot for hinanden i klassen.
6 (1 lektion)	Evaluering	<p>Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.</p> <p>Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier.</p>	<p>Eleven kan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Besvare centrale spørgsmål om Margrethe 1. og Kalmarunionen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sneboldkamp (Se "Øvrige gode ord og kommentar" og bilag 2) ▪ Eleverne skal igennem en tegning forklare, hvorfor Magrethe endte med at få magten i hele Norden. Derudover kan tegningen bestå af alt det, som eleverne nu ved om hendes, hendes familie, de nordiske lande og kalmarunionen.

Øvrige gode råd og kommentarer

Forfatterens egne erfaringer og aktivitetsplan

Forventninger til eleverne

Afhængig af den elevgruppe man står overfor, skal man gøre sig overvejelser over, hvilke forventninger og krav man har til eleverne. Uden afviklingen af dette forløb besluttede jeg, at oplæserne ikke skulle kunne teksten udenad. Som følge deraf lå deres arbejde primært i at have en sikker afkodning, læse højt og tydeligt, kunne følge med i manus og skabe sammenhæng i den narrative fortælling.

Til alle andre havde jeg en forventning om, at de kunne deres replikker næsten udenad. Da de fremførte deres skuespil for mellemtrinnet på skolen fungerede jeg udelukkende som støttende sufflør, der engang imellem skulle give dem et startord og måske lidt gestik.

Organisering af grupper

I et skuespil skal der være 5- 9 elever. Det handler om at få tingene til at gå op, så nogle elever kan have flere roller og man kan evt. slå oplæserrøllerne sammen, så er der kun er 2.

Du skal med andre ord tage udgangspunkt i netop din elevgruppe.

Ideer til gennemlæsningsforløb

Under afvikling har jeg erfaret, at såvel hjemmelæsning som mindre læsegrupper kan være en fordel for at de, der har meget små roller, ikke bliver for passive deltagere.

Eleverne havde de første gennemlæsninger i klassen, og det viste sig i nogle af grupperne at være en anelse udfordrende, fordi "de med små roller" kom til at kede sig, fordi de ikke mente, at de behøvede deltage og være lyttende. En snak om, at formålet med undervisningen ikke er at spille skuespil, men derimod at forstå Kalmarunionen, hjalp. En enkelt gruppe blev dog delt således, at de store roller som Margrethe og Valdemar blev splittet med hver deres "læsemakkere" (bestående af de øvrige 4) og så hjalp de andre i gruppen med at læse de andre replikker. I denne situation fik de 3 oplæsere lov til at læse op sammen.

Herunder et eksempel på, hvordan en gruppe på 9 kan inddeles i 3 mindre enheder i gennemlæsningsfasen:

1	2	3
De 3 oplæsere sidder og læser sammen. De forholder sig udelukkende til deres oplæsning og lader replikker og regibemærkninger være	Valdemar: Læser kun sin egen rolle indtil han dør. Herefter læser han Eriks replikker Albrecht: Læser egne replikker og alle Margrethes. Oluf: Læser egne og Håkons replikker.	Margrethe: Læser kun egne replikker. Håkon: Læser egne og Valdemars replikker Erik: Læser egne replikker samt Olufs og Albrecht replikker.

Ovenstående eksempel er udelæggende tænkt til de indledende gennemlæsninger. Jeg vil helt klart anbefale at lave en aftale med klassens dansklærere om, at eleverne kan læse manus i et læsebånd eller som en del af den daglige læsning hjemme, hvis skolen har en politik på dette område. Modul 5 er fastsat til 3-4 lektioner, men det er et forsigtigt bud som tager udgangspunkt i min erfaring og mine muligheder for hjemmelæsning.

Fra gennemlæsning til skuespil

Når gruppen begynder at have styr på manus og herunder særligt replikkerne, kan grupperne løbende få lov til at sætte skuespil og rekvisitter til. Det fungerede som stor motivation hos mine elever, at en gruppe "fik lov" at spille skuespil og bruge kongekronerne og flagene, fordi de "nu kunne deres replikker".

Hvad man bør vide om manus og skuespil

Et manus består af to overordnede dele: Replikker og regibemærkninger. I dette manus er replikker skrevet med almindelig skrifttype og karakterens navn er markeret med fed efterfulgt af kolon. Det er det, som vedkommende skal sige. Regibemærkningerne står med kursiv og karakterens navn står med fed men uden kolon. Det skal ikke læses op, men derimod gøres.

Hvad eleverne skal vide om skuespil

Skuespillernes tre vigtigste regler:

- Stå aldrig med ryggen til publikum
- Vær overbevisende. Skal din karakter være glad, skal man kunne se på din krop og høre på din stemme, at du er glad.
- Hav respekt for de andre på scenen. Det kan godt være lidt kedeligt at skulle stå stille og være stille når man ikke selv skal sige noget, men det er meget vigtigt at man ikke forstyrrer. Uanset hvor meget du skal, eller ikke skal sige, skal du stadig lytte og lære.

Dramaøvelser:

Øv jer non-verbalt på følelser som vrede, glæde, overraskelse, frygt, ked af det. Hvordan ser et menneske ud, der har den følelse? Hvad gør vedkommende med munden, med øjnene, med armene, med hænderne og så videre

Øv jer på stemmen: Hvordan lyder et menneske, der er glad, sur, bange, ked af det osv.?

Gå manus igennem: Hvordan ser karaktererne ud baseret på det, de oplever og siger? Hvordan kan eleverne udtrykke dette i deres skuespil?

Rekvisitter

Som en del af skuespillet er der brug for rekvisitter. Du kan som lærer lave disse selv eller sætte eleverne i gang med det. I denne lektionsplan er der ikke afsat tid til, at eleverne selv laver dem. Der skal bruges 6 kongekroner til de 6 roller. Jeg lavede dem af 3 stykker gul karton, der blev halveret, klippet med tik-takker på den ene side og hæftet sammen i en ring. Mål evt. elevernes ca. hovedstørrelse inden. Til sidst blev navnet på kronens indehaver skrevet med stor tusch, så det var nemt at se, hvem de hver og især var.

Valdemar

Håkon

Oluf

Margrethe 1.

Albrecht

Erik

Derudover skal der laves 7 flag:

Det danske flag

Det norske flag

Det svenske flag

Det grønlandske flag

Det islandske flag

Det færøske flag

Det finlandske flag

Bilag 1: Manus - Kalmarunionen

Oplæser 1:

Her er Valdemar. Han er konge af Danmark. Han er ret sej, og han har kæmpet ret meget for at få magten i hele Danmark.

VALDEMAR *smiler og vifter med det danske flag under oplæsningen. Ser sej ud.*

Oplæser 2:

Og her er hans yndige datter, Margrethe. Hun er den yngste af hans 6 børn.

MARGRETHE *kommer ind på scenen og smiler til publikum og vinker.*

VALDEMAR: Kære datter. Nu er du 6 år og så er det vist på tide, at du skal forloves. Og jeg har bestemt, at din kommende mand skal være Håkon 6. af Norge....og af Grønland... og af Færøerne... og af Island.

HÅKON *kommer ind og vinker med det norske flag, samt flagene fra Grønland, Færøerne og Island.*

MARGRETHE: Åhhh, det var godt nok tidligt. Men lad gå, hvis du siger det, farmand.

Oplæser 3:

Margrethe blev gift i 1363. Hun var 10 år. Men der gik lige nogle flere år før, hun flyttede sammen med sin mand.

Oplæser 2: Men kort efter brylluppet skete der noget forfærdeligt...

VALDEMAR: Åh gud, åhhh nej...Min eneste søn, den gode Christoffer, er død og nu har Danmark ikke en tronarving.

HÅKON: Ro på svigerfar. Vi skal nok få lavet en arving til dig.
Håkon lægger armen omkring Margrethe og smiler

VALDEMAR: Jamen, så må jeg jo vente og prøve ikke at dø i mellemtiden.

Oplæser 2: Men Margrethe var jo kun et barn, og derfor gik der nogle år, før der skete noget. Men så i 1370 fik Danmark en ny tronarving. Nu var Margrethe 17 år.

OLUF *kommer ind på scenen og vinker og smiler til publikum*

VALDEMAR: Næhh...et barnebarn. Hvor er jeg lykkelig. Så behøver jeg ikke give den danske trone til Albrecht af Mecklenburg.

ALBRECHT *kommer ind på scenen og stamper i jorden og er meget vred. Han vifter med det svenske og finske flag i hånden. Han går sur ud igen.*

MARGRETHE OG HÅKON: ah hvad!!!! (de er i chok)

VALDEMAR: Vær helt rolig. Den lille prins bliver konge over Danmark efter mig.

VALDEMAR *giver Oluf det danske flag*

HÅKON: Ja, og en dag bliver han konge over Norge efter mig

HÅKON *giver Oluf de 4 flag*

OLUF *smiler og er glad for de mange flag.*

Oplæser 1: Valdemar Atterdag døde i 1375. Lille Oluf var 5 år og skulle nu arve tronen i Danmark.

VALDEMAR *falder død om og kravler væk fra scenen.*

Oplæser 2: Men fordi han var så lille, var det hans mor, der passede arbejdet som konge af Danmark for ham.

Oplæser 3: Men så døde Håkon nogle år senere i 1380. Oluf var 10 år gammel og nu var han konge i både Danmark og Norge.

HÅKON *falder død om og kravler væk fra scenen.*

Oplæser 2: Men det var stadig hans mor, der styrede det hele.

MARGRETHE tager flagene fra Oluf og vifter med dem.

Oplæser 3: Men det var ikke slut med alt det død. For i 1387 ramte sorgen igen Margrethe

OLUF falder død om og kravler væk fra scenen.

MARGRETHE: Åh jeg stakkelt kvinde. Først døde min far, så min mand og nu mit stakkels barn. Han blev kun 16 år. Hvor er det forfærdeligt. Hvad skal der nu ske med kongetronen i Danmark og Norge?

ALBRECHT kommer ind på scenen og griner griskt.

ALBRECHT: Jeg kan da godt snuppe det hele

ALBRECHT rækker ud efter flagene i Margrethes hånd, men hun tager dem til sig, så han ikke kan få fat i dem. Albrecht ser meget sur ud.

Oplæser 1: Men Margrethe var ikke sådan parat til at opgive magten, så hun fik en idé.

ERIK kommer ind på scenen og vinker til publikum.

MARGRETHE: Dette er min søsters barnebarn. Han hedder Erik og jeg har adopteret ham, så han kan blive konge af Danmark og Norge.

ERIK: Det er ret sejt at skulle være konge, selvom jeg har på fornemmelsen, at det ikke bliver mig, der kommer til at bestemme noget her.

ERIK rækker ud efter alle flagene, men Margrethe holder fast i dem.

MARGRETHE: Jeg har faktisk endnu større planer med dig. For før min søn døde, nåede jeg næsten at aftale med svenskerne, at han også skulle være konge af Sverige. De er nemlig meget trætte af deres tyske konge, Albrecht af Mecklenburg.

ALBRECHT stamper endnu hårdt i gulvet og ser meget vred ud

MARGRETHE går over til ham og tager det svenske og finske flag

MARGRETHE: Ja, det var altså det, svenskerne gerne ville have. Smut så med dig, din ækle tysker.

ALBRECHT forlader scenen meget vred og utilfreds

Oplæser 3: Og sådan gik det altså til, at Danmark, Norge og Sverige blev et samlet kongerige.

MARGRETHE stiller sig ved siden af **ERIK** der sidder på en "trone". Hun har stadig flagene i hånden.

ERIK: Så, nu er jeg kronet som konge af Kalmarunionen. Hit med flagene.

MARGRETHE ryster bare på hovedet og smiler til publikum og holder alle flagene i hånden.

Oplæser 2: I 1412 dør Margrethe. Nu kan Erik endelig blive en rigtig konge, der bestemmer det hele selv.

MARGRETHE falder død om og kravler væk fra scenen. Flagene ligger tilbage på scenen.

ERIK: Endeligt.

ERIK tager de mange flag og løfter dem op over hovedet og smiler triumferende.

Oplæser 1: Kalmarunionen bestod fra 1397-1523

Oplæser 2: I 1523 brød Sverige ud af Kalmarunionen. De var blevet ret sure på danskerne.

ERIK lægger det svenske og finske flag væk og ser lidt trist ud.

Oplæser 3: Indtil 1814 bestod det dobbelte kongerige: Danmark-Norge. Men i 1814 mistede Danmark desværre Norge.

ERIK *lægger det norske flag væk og ser meget trist ud*

Oplæser 1: Men Danmark beholdt Island, Grønland og Færøerne

ERIK *smiler lidt og vifter med sine flag*

Oplæser 2: I 1944 blev Island dog sit eget land.

ERIK *lægger det islandske flag væk og ser igen bedrøvet ud*

Oplæser 3: Men resten beholdt Danmark.

Oplæser 1: Så nu ved du, hvorfor Grønland og Færøerne i dag er en del af Danmark.

The end

Bilag 2: Sneboldkamp

Print de efterfølgende sider ud – ét spørgsmål pr. side og brug dem til aktiviteten "snebold". Vær OBS på at lave farveprints.

Sørg for at printe ekstra af enkelte af spørgsmålene, så du har et antal sider, der svarer til antallet af elever. Hver elev får ét stykke papir med ét spørgsmål. Eleverne krøller nu papiret sammen til en "sneboldkugle".

Regler for legen er: (læses evt. for eleverne)

- 1) Når jeg (læreren) råber "sneboldkamp" må I kaste jeres kugler efter hinanden.
- 2) I skal passe på hinanden og ikke sigte mod ansigtet eller bruge spark eller tramp til at fange eller skyde kuglerne med
- 3) Når jeg (læreren) råber "STOP" skal I sørge for at have én snebold og derpå finde en makker. En af jer skal læse sit spørgsmål op, og den anden besvarer det. Når I har gjort det, bytter I roller. Når begge spørgsmål er besvaret, laver I igen papiret om til en kugle og løfter den op i luften, så jeg (læreren) kan se, at I er færdige.
- 4) Når jeg råber "sneboldkamp", må I igen kaste løs, indtil jeg råber "STOP"

Hvad hed Margrethe 1.'s far?

Hvad hed kong Valdemars
yngste barn?

Hvem blev Margrethe 1. gift med?

Hvad var Margrethe 1.'s mand
konge af?

Hvad hed Margrethe 1.'s søn?

Hvorfor skulle Margrethe 1.'s
søn arve tronen både i Norge og i
Danmark?

Hvorfor endte det med, at det ikke blev Margrethes søn, der blev konge i Danmark og Norge?

Hvem blev først konge af både
Danmark og Norge?

Hvilket andet land hørte til under Sverige?

Hvem bestemte i Sverige og
Finland før Kalmarunionen?

Hvilke tre lande tilhørte Norge?

Hvad kalder man foreningen af de nordiske land, som Erik af Pommern blev konge over?

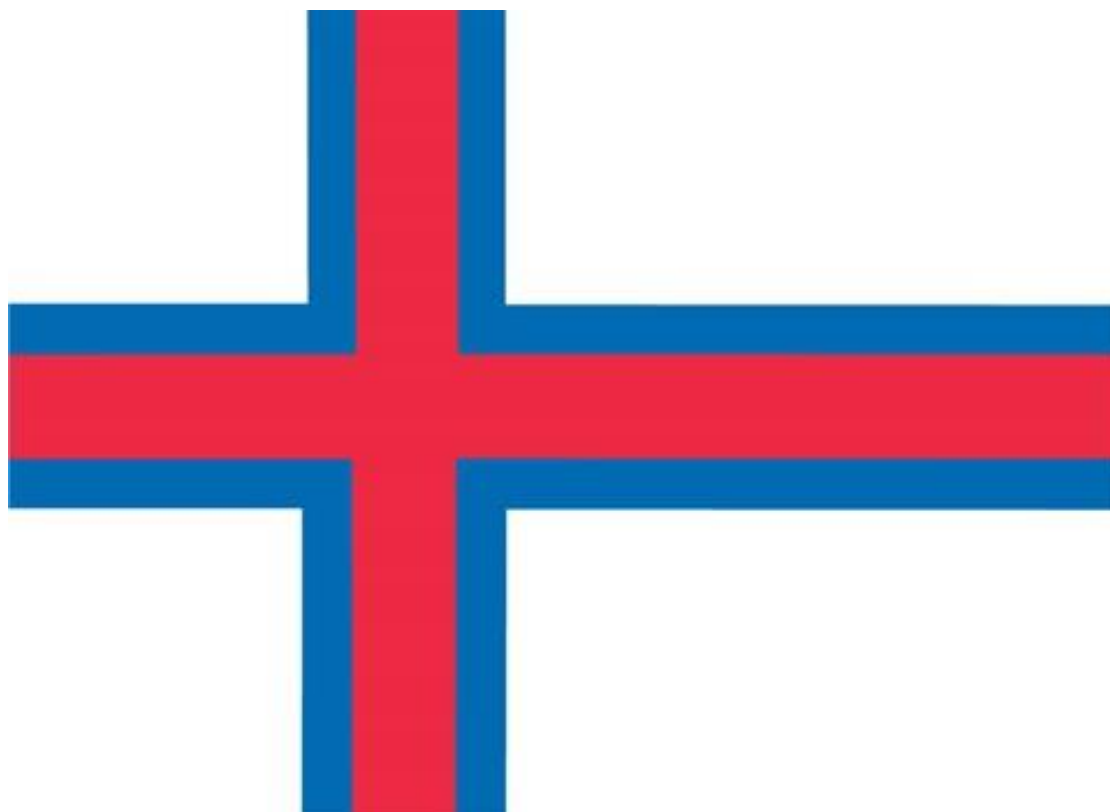
Hvilket land tilhører dette flag?

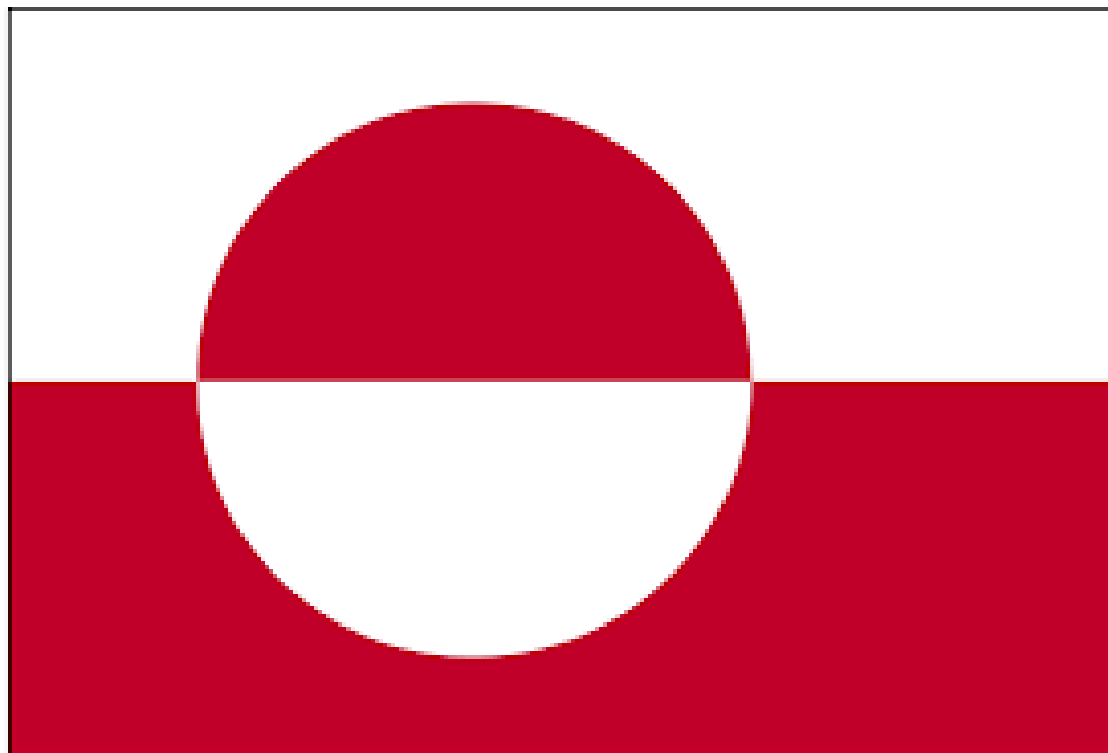
Hvilket land tilhører dette flag?

Hvilket land tilhører dette flag?

Hvilket land tilhører dette flag?

Hvilket land tilhører dette flag?

Hvilket land tilhører dette flag?

